

Waarom verliezen onze kerken aan betekenis en hoe kunnen onze kerken aan betekenis winnen?

ds. Otto Grevink

Ik voel me thuis in onze kerk. Omdat we in staat zijn om met vallen en opstaan, tastend en zoekend, ons geloof te verbinden met de tijd waarin we leven. Omdat we zinnige dingen doen. Omdat we een warme en gastvrije gemeenschap zijn. En dan doet het zeer als je ziet dat heel veel mensen niet of niet meer op onze geloofsgemeenschap zitten te wachten. Terwijl we toch iets moois te bieden hebben. Naar dat moois wil ik met jullie kijken vanavond. Waar bestaat dat uit, en hoe kan het uitdagender zijn? Zodat het mensen uitnodigt om er weer voor te gaan? Of niet, maar dan blijft het niet meer zo hangen. Om te weten hoe we verder kunnen, moeten we weten wat onze betekenis kan zijn, en waarin we aan betekenis hebben verloren. Ik begin eerst bij het verlies, en kom dan bij de kansen. Maar eerst wil ik schetsen waar we staan.

Sympathie

In september hielden we in de Ambrosiuskerk een Gebedsdienst voor de vluchtelingen. We wilden onze handen vouwen vanwege het vele geweld in de wereld en de vluchtelingenstromen die dat op gang brengt. En we wilden onze handen uit de mouwen steken. Voor de viering zamelde het Rode Kruis kleding in en tijdens de dienst vertelde VluchtelingenWerk wat we zelf kunnen doen. Als kerken toonden we ons daarin relevant en bij de tijd. Opvallend was echter dat er veel mensen waren die voor de viering wel kleding kwamen brengen, maar de viering zelf niet bijwoonden. Niet dat ze negatief stonden tegenover de viering. Nee, sterker nog, ze wilden wel even om het hoekje kijken van de kerkzaal, maar gingen daarna weer weg. Dan hadden ze in ieder geval weer eens een kerk van binnen gezien. Wat ik daaruit opmaak is dat onze kerken sympathie wekken bij veel mensen die ook best wel gevoelig zijn voor wat we onder de aandacht brengen. Maar dat dat niet betekent dat ze ook zullen deelnemen aan onze kerken.

Mensen haken af

We zien dat meer. Ook bij onze eigen leden. We zien in toenemende mate jonge gezinnen en hun leeftijdsgenoten afhaken. En nog pijnlijker: we zien ook dat veel van onze eigen kinderen niet of nauwelijks meer naar de kerk gaan. Soms blijven ze nog wel lid zonder er iets mee te doen. Of kiezen ze de hoogtijdagen uit om nog met hun ouders naar de kerk van hun jeugd te gaan. Ze staan vaak niet eens afwijzend tegenover het geloof van hun opvoeding, maar ze hoeven er niets meer mee. Maar vaak schrijven ze zich ook gewoon uit, om allerlei redenen, waarover ik eerder schreef in een verslag van een kerkenradendag met presentator Thijs van den Brink van het programma Adieu God. Bij het afhaken laten ze hun ouders in vertwijfeling achter. Wat hebben we verkeerd gedaan?

Ik vind de kerk en geloven ook niet vanzelfsprekend

Soms ervaar ik het als een wondertje dat ikzelf nog actief lid ben van de kerk. Ik ervaar dat als allerm minst vanzelfsprekend. Mijn ouders gingen in mijn jeugd wel naar de kerk, maar na mijn 12e nauwelijks meer. Een afscheid was het niet. Ze bleven op hun manier betrokken. En hebben naar eer en geweten mijn geloofsopvoeding voor hun rekening genomen. Maar de kerk hoefde niet altijd meer zo nodig. Waarom is voor mij altijd vaag

gebleven. Maar zo vaag is het vaak ook bij andere gezinnen. Zo loopt het. En daar kunnen allerlei omstandigheden in de kerk en in het gezin aan bijdragen. Een predikant die minder bevalt, een gebrek aan saamhorigheid, een voorval, maar ook de sport, het werk op zaterdag of zelfs zondag, tijd met het gezin; het zijn allemaal zaken die bij kunnen dragen aan het afhaken van de kerk. En dan heb je ook niet meteen het gevoel dat je wat mist.

Te weinig mensen voor het kerkenwerk

Dat maakt het kerkenwerk af en toe heel moeizaam. Moeilijk om activiteiten en het bestuur draaiende te houden. Maar ook moeizaam omdat het altijd dan weer dezelfde mensen zijn die het moeten doen. En die ervan balen dat ze steeds meer mensen zien afhaken. Ja, hallo, wie gaat al die dingen dan doen? Dat levert ook spanningen op, omdat de redenen om af te haken niet altijd begrepen worden. 'Ik heb het ook druk hoor', hoor ik dan. Soms worden de argumenten zelfs extra zwaar aangezet: 'Ze hebben hun kinderen toch laten dopen, waarom doen ze er dan niets mee?' En het moeilijke is dat voor al die argumenten, van alle kanten, ook iets te zeggen valt. Ja, het is druk, en ja, we moeten het samen doen. En ja, je hebt je kinderen laten dopen, en ja, tijd met het gezin is ook belangrijk.

We kunnen er dus heel veel over zeggen waarom mensen afhaken, minder actief zijn, en waarom dat moeilijk is voor de mensen die blijven. Maar daar komen we niet uit. Maar bovendien: uiteindelijk zijn dat denk ik ook niet de doorslaggevende redenen.

Wat geeft de doorslag om niet meer actief te geloven binnen de kerk?

De doorslaggevende redenen liggen veel meer onder de oppervlakte, in het wezen, de kern van het geloof van onze kerken. Tot die schokkende conclusie ben ik gekomen in de missionaire specialisatie die ik volg. Als onderdeel van die missionaire specialisatie zijn we kritisch gaan kijken naar onze eigen kerkrichtingen. En dan niet vanuit de organisatie, de presentatie van de kerk in woorden en muziek of andere makkelijk te onderscheiden en te bekritisieren dingen. Maar vanuit het geloof dat onze verschillende kerkrichtingen beleven. Hoe beleven we en hoe verwoorden we ons geloof? Elke kerkrichting legt zijn eigen accenten. En van daaruit ontstaat de organisatie, de liturgie en de rest van het kerkelijk leven zoals dat is. Aan de hand van het boekje *Zo zou je kunnen geloven* van Maarten Wisse hebben we het traditionele christendom, het gemoderniseerde christendom, het evangelicale christendom en het buitenkerkelijke christendom onder de loep genomen. Onze kerken behoren hierin tot het gemoderniseerde christendom.

De één doet het niet beter dan de ander; blik naar binnen

Voorop gesteld: geen enkele kerkrichting komt er beter vanaf dan de andere. Het heeft ook weinig zin om te zeggen dat je als kerkrichting het op bepaalde punten beter doet dan een andere, als je zelf ook ziet dat er mensen in je eigen kerkrichting afhaken. Elke kerkrichting geeft op haar eigen wijze betekenis aan het geloof. Met eigen woorden, eigen liederen. En daarin schuilt veel kracht. En dat voelen we zelf ook als we bekende woorden horen en bekende liederen zingen. Dan voelen we ons gesterkt in ons geloof. Maar er gaat ook veel van de betekenis verloren. We kunnen veel zeggen over hoe we de kerk organiseren, hoe we de vieringen met elkaar vormgeven, welke liederen we zingen en hoe de preken zijn. En dat het daarom in de kerken moeizaam is geworden. Maar het wezenlijke probleem zit hem erin dat het geloof zoals wij dat beleven en

verwoorden aan betekenis verliest voor veel mensen. En dat het dus begrijpelijk is dat mensen afhaken.

Betekenisverlies doet pijn maar biedt ook kansen

Dat doet pijn om je dat te realiseren. Dat het logisch zou zijn dat mensen afhaken. Ik heb er ook hoofdpijn van gehad. Er zit iets in de kern, in het wezen van de manier waarop wij het geloof beleven en verwoorden, dat steeds minder van betekenis is voor steeds meer mensen. En dat het dus logisch is dat mensen niet meer naar onze kerken komen of zich er aan willen verbinden. Daarin is ons geloof niet fout, maar het biedt wel kansen om ons geloof opnieuw te herijken en opnieuw voor het voetlicht te brengen. Toen ik in de spiegel ging kijken van onze eigen kerkrichting was ik eerst onthutst door de analyse van het betekenisverlies van onze kerkrichting. Totdat ik hierin ook veel herkende. Ja, zo doen we het. En ja, daar komt dat vandaan. En ja, daar zitten dus de kansen. Want we bedoelen het allemaal niet verkeerd. En we geloven oprecht. En de kerk is niet ten dode opgeschreven, omdat Jezus leeft!

Uitdaging

In deze lezing wil ik met jullie nadenken over hoe wij in onze kerkrichting betekenis hebben gegeven aan het geloof. Die zelfkennis kan verrijkend zijn: ja, inderdaad, zo zeggen en doen we dat. Vervolgens wil ik met jullie nadenken over waarom die wijze van geloven minder betekenis kan hebben gekregen. Om vervolgens te ontdekken hoe ons geloof weer aan betekenis kan winnen. Ik daag jullie uit om met die spannende zoektocht mee te gaan, waarin we onszelf niet sparen, maar ons geloof wel behouden. Want het gaat uiteindelijk gelukkig niet om ons, maar om Christus.

I. Welke betekenis heeft onze geloofsrichting aan het geloof gegeven en waarin verliest onze geloofsrichting aan betekenis?

In onze omgeving, in de Langstraat, vinden we heel veel kerken van verschillende signatuur. En iedereen die wel eens in een andere kerk komt hoort dat we daar uit dezelfde bijbel lezen en het over dezelfde God hebben, maar dat er verschillende accenten worden gelegd. Elke kerk zijn eigen liederenrepertoire heeft en op een eigen wijze viert. Een poging om de kerken om ons heen in hokjes in te delen wil ik beslist niet doen, want als gezegd: ik wil graag naar onszelf kijken. Maar wijzelf maken als kerken wel deel uit van een groep kerken die op vergelijkbare wijze hun geloof verwoordt en beleeft. Maarten Wisse noemt dat het gemoderniseerde christendom. Ik kom straks nog met een alternatieve benaming. Maar deze term is het meest neutraal: gemoderniseerd christendom. En als we in onze omgeving kijken, dan denk ik dat behalve de Ambrosiuskerk en de Kerk aan de Haven, ook met name de Gereformeerde Kerk De Brug en in zekere mate ook de Gereformeerde Kerk van 's Gravenmoer zich hierin zullen herkennen. Maar ook de Protestantse Gemeente in Drunen, om de burens maar even te noemen, en ook de Protestantse Gemeente van Veldhoven, waarin ik ben opgegroeid. Ik voel me dus ook een kind van mijn eigen geloofsrichting. Het gaat vanavond over de kerken in het midden zagezegd. Die onderscheiding hebben we even nodig om tot het wezen te komen van onze geloofsgemeenschappen. Wat kenmerkt ons als het gaat om de manier waarop we ons geloof beleven en verwoorden?

Ke(r)nmerkend lied

Maarten Wisse gebruikt in ieder hoofdstuk over elke afzonderlijke geloofsrichting een veel gezongen lied in die geloofsrichting. Dat lied illustreert hoe elke geloofsrichting haar

geloof verwoordt en welke accenten ze legt. Bij het gemoderniseerde christendom gebruikt hij lied 528 'Omdat hij niet ver wou zijn'. Dit is de tekst:

*Omdat Hij niet ver wou zijn
is de Heer gekomen.
Midden in wat mensen zijn
heeft Hij willen wonen.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

*Overal nabij is Hij
menselijk allerwegen.
Maar geen mens herkent Hem, Hij
wordt gewoon verzwegen.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

*God van God en licht van licht
aller dingen hoeder
heeft een menselijk gezicht
aller mensen broeder.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

*Wilt daarom elkander doen
alle goeds geduldig.
Weest elkaar om zijnentwil
niets dan liefde schuldig.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

*Weest verheugd, van zorgen vrij:
God die wij aanbidden
is ons rakelings nabij,
wonend in ons midden.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

Ons beeld van God

In dit lied wordt over God gezegd dat Hij nabij is. Hij woont in ons midden. In het gemoderniseerde christendom hebben we weinig meer met een verre autoritaire God. Die kennen we vaak nog wel uit onze jeugd. Maar dat Godsbeeld hebben velen achter zich gelaten, hoewel het soms moeilijk los te laten blijkt, merk ik in gesprekken. Dat verre autoritaire Godsbeeld bracht ook heel veel met zich mee dat we moesten. Je moest geloven, je moest naar de kerk, want anders... Dit zegt niets over kerken die nog steeds een wat afstandelijker Godsbeeld hebben. Het zegt iets over ons, dat wij God liever als nabij en dichtbij ervaren. Hij heeft een menselijk gezicht, rakelings nabij, wonend in ons midden. Hij is aller mensen broeder.

Ons beeld van Jezus

Een mooi en dierbaar godsbeeld. Maar wat zijn de consequenties? Daarvoor wil ik nog een slagje dieper, naar het beeld van Jezus. Dit lied gaat over Jezus. Het is een lied dat gezongen wordt in de Verschijningstijd, de tijd tussen Kerst en de Veertigdagentijd. En Jezus verschijnt in ons midden. Hoe zijn wij tegen Jezus aan gaan kijken? Naast het beeld van de verre autoritaire God was er een beeld van Jezus die gestorven is voor onze zonden. Jezus heeft plaatsvervangend, in onze plaats, de straf van de zonden gedragen. Daar kunnen we in onze geloofsrichting steeds moeilijker mee uit de voeten. Wij zijn daarentegen veel meer nadruk zijn gaan leggen op dat God een God van liefde is. En waarom zou God dan willen dat zijn eigen zoon sterft aan het kruis. En dan ook nog als straf voor onze zonden? De wijn in het Avondmaal is niet meer expliciet het bloed van Christus, maar wijn van het Koninkrijk. En het brood niet meer expliciet het lichaam van Christus, maar brood uit de hemel. We hebben zo in de loop der tijd de scherpe kantjes van het geloof wat afgevijld. Maar wat hou je dan over?

Omzien naar elkaar is de kern geworden

Hoe zijn we wel tegen Jezus aan gaan kijken? Ik merk in de voorbereidingen op de preek, waarvoor ik een mail stuur naar ongeveer 50 mensen - ik noem dat 'the make of the preek' - dat Jezus voor veel mensen een voorbeeld is. Een voorbeeld van hoe je zou kunnen leven. En kort gezegd betekent dat: In Jezus is God nabij, en zo zijn wij ook nabij naar elkaar. Omzien naar elkaar dus. Omzien naar elkaar is zo ongeveer het levensmotto van kerken in onze geloofsrichting. Dat maakt het soms ook zo teleurstellend dat mensen dan geen lid willen zijn of blijven, want: we zijn toch zo'n warme gemeenschap die naar elkaar omziet?

Centrale probleemstelling

Ik denk dat niemand dat zal willen ontkennen, los van de mensen met nare ervaringen die er altijd tussen mensen gebeuren. De vraag is alleen: moet ik daarvoor naar de kerk? Mijn **centrale stelling** is dat door de scherpe kantjes van het geloof af te halen en een gemeenschap te worden die vooral naar elkaar omziet, we de noodzaak hebben weggenomen om naar de kerk te komen. Die noodzaak ligt voor ons vooral op het sociale vlak, maar geloofsmatig, theologisch, is die noodzaak er niet meer.

We hoeven niet meer gered te worden

Ik zal dat nader uitleggen. Bij het afscheid van het beeld dat God ver weg is en autoritair hebben we ook afscheid genomen van de verplichting dat je wel moet geloven en naar de kerk moet gaan om, plat gezegd, in de hemel te komen. Om, theologischer gezegd, gered te worden. Wij kunnen onszelf prima redden. En waarom zou iemand die niet naar de kerk gaat of niet gelooft, niet in de hemel komen? Een vraag die je vaak hoort in gespreksgroepen is: waarom zouden gelovigen meer zijn dan andere mensen die ook goede dingen doen? Het is in ons beeld onvoorstelbaar dat God, die een God van liefde is, onderscheid zou maken tussen mensen. En ons geloof is toch niet beter dan andere religies? Het beste dat we vanuit het geloof in een liefdevolle God kunnen doen is goede dingen doen. En daar zijn we ook heel goed in. We zijn heel actief.

Ik ga daar niets aan af doen en ook de vragen niet ontkennend beantwoorden. Ik snap en voel zelf ook dat beeld van die liefdevolle God. En de plicht om goed te leven. En om te zien naar elkaar. Maar als dat de kerk is, dan is de kerk vervangbaar. Een belangrijk citaat van Maarten Wisse is: 'Het is mooi dat God een God van liefde is en heel veel van

mij houdt zoals ik ben. Het is ook waardevol om iets goeds voor een ander te doen. Maar daarvoor hoef ik niet naar de kerk.'

Dan heb je kerk niet meer nodig

Als je geloof en kerk niet nodig hebt om gered te worden; als je de kerk niet nodig hebt, en Jezus hooguit als voorbeeld, om het goede te doen, waarom zou je dan naar de kerk gaan? Omdat we omzien naar elkaar? Heel mooi, maar dat kan in een vriendengroep ook. Daarvoor hoef ik niet naar de kerk. Tenzij dat mijn vriendenclub is, dan valt het mooi samen. En hoezeer zijn veel van onze kerken niet primair vriendenclubs. Het valt me wel eens op bij het koffiedrinken hoe gesloten wij eigenlijk zijn...

Betekenis zonder noodzaak van het Gezellige Christendom

Onze geloofsrichting heeft betekenis gekregen door de nadruk te leggen op de liefde van God, en omzien naar elkaar, en goed te doen in de wereld. Dat zijn zondermeer belangrijke aspecten van het geloof. Maar de noodzaak om te geloven geven ze niet weer, want iedereen komt, plat gezegd, wel in de hemel. Want waarom zou ik in de hemel komen en die ander die niet gelooft niet? Goede doelen kan ik ook steunen buiten de kerk, en vrienden kunnen we ook buiten de kerk vinden. Een beetje oneerbiedig zou ik onze geloofsrichting het Gezellige Christendom willen noemen. Maar niet iedereen zoekt gezelligheid.

Waarom hebben we Jezus nog nodig?

Voor wie zegt dat hij het zelf wel redt, hebben we geen antwoord waarom hij Jezus nodig zou hebben om hem te redden. We zijn zo op de andere poot gaan staan dat we een eigen keuze hebben en het zelf kunnen redden, dat er geen plek meer is voor dat we Jezus nodig zouden hebben. Over Jezus wordt ook vrij weinig gesproken, ook niet altijd in preken. Want Jezus is één van ons, midden onder ons, een voorbeeld. En we zien hem met Mattheüs 25 in het gezicht van de hongerige, de dorstige, de naakte, de vreemdeling, de zieke en de gevangene die we allemaal zo druk helpen met onze handen of via de collectezak. Jezus gaat dus een beetje op in onze mensenmassa, zoals we God ook een beetje verlagen naar nabijheid, onder ons, met elkaar, gezellig. Maar is daar niet iets meer over te zeggen?

Wat als we het niet redden?

Ik wil helemaal niet terug naar een beeld van God waarin je niets in te brengen hebt, waarin je maar moet afwachten of je wel gered zult worden, uitverkoren bent, en waarin Jezus de last van onze zonden enkel maar gedragen heeft om daar een leven lang vol schuldbesef dankbaar voor te zijn. Maar we moeten met het badwater het kind niet weggooien. Is geloof ook niet bedoeld voor die momenten dat we het niet redden? En waar ga je met je schuldgevoel naartoe als God toch een God van liefde is? Als alles vergeven wordt is er geen plaats meer voor een gesprek over schuld. En voor verzoening. Natuurlijk zien we naar elkaar om in de ervaringen van gebrokenheid, maar kraken we ook wel eens harde noten? Allereerst met onszelf? En met God?

We hebben geen antwoord op de behoefte aan Gods genade

Heeft God niet ook iets te maken met wat ons niet lukt? En betekent dat God een God van liefde is, niet iets meer dan alleen maar dat het goed is zoals je bent? Het luistert hier heel nauw wat ik wil zeggen: ik wil geen nieuw dreigement invoeren waarom je naar de kerk zou moeten. Ik wil zeggen dat we in onze lieve gezellige kerken geen

antwoord hebben op de schuldvraag, omdat we die met de mantel der liefde bedekken. We zijn te lief. En het gaat er dan niet om dat de dominee de mensen op hun donder geeft. Maar wel dat ik in de kerk terecht kan met mijn ervaringen dat ik het niet red. En dat ik Gods genade nodig heb.

Consequenties voor het geloof: God maakt het verschil

En dat betekent voor mijn beeld van Jezus dat ik niet alleen maar een voorbeeld nodig heb, maar ook één die mij niet alleen aanneemt zoals ik ben, maar die mij ook niet laat zoals ik ben. Neemt God ons aan zoals wij zijn? Ja. Maar is het goed zoals wij zijn? Sorry, nee. En dat niet omdat God daar van boven hoog in de hemel een oordeel over vel, maar omdat we dat toch zelf zien en beleven? Ja hoor, we redden het zelf aardig, maar niet helemaal. En God laat ons niet alleen. Hij is ons nabij, ja. Maar Jezus is meer dan een voorbeeld. Hij onderscheidt zich van ons, niet omdat wij zelf niets kunnen of niets goeds kunnen doen. Natuurlijk wel. Maar Jezus onderscheidt zich, omdat hij het verschil kan maken.

Mensen vinden betekenis die wij hechten aan geloof elders, en wij hebben geen antwoord als het niet lukt

Voordat ik teveel ga preken, wil ik terug naar de **centrale stelling**: doordat we de scherpe kantjes van het geloof hebben afgehaald, hebben we met het badwater het kind weggegooid. En dat kind is: dat we God en Jezus nodig hebben. Daardoor voelen mensen terecht de noodzaak niet om zich te verbinden aan de kerk. Het is te vrijblijvend geworden. Het maakt niet uit of je wel of niet komt. Ja, we voelen onszelf in de steek gelaten als mensen niet meer komen of meedoen, en wie a heeft gezegd ooit moet ook b zeggen, enzovoorts. Maar dat voelen wijzelf vooral, dus dat is ons probleem. Onze geloofsrichting heeft ons veel betekenis gegeven aan ons geloof met zijn openheid, zijn liefde, zijn omzien naar elkaar. Maar tegelijkertijd vinden mensen die betekenis elders, of voelen ze niet de noodzaak, snappen ze niet waarom dat geloof van betekenis zou kunnen zijn in hun leven. Want ze hebben het niet nodig. Ze komen er toch wel. En als dat niet zo is, dan is er niet een reddende God, maar slechts een nabije God in onze geloofsrichting te vinden. Die het laat zoals het is.

We hebben goud in handen!

Met de accenten die wij in onze geloofsrichting leggen hebben wij goud in handen. Het zijn belangrijke elementen van het Evangelie: een liefdevolle God die ons aanneemt zoals we zijn, en die in Jezus ons nabij is en voorgaat in goede dingen doen in de wereld. Onze traditie heeft zo het geloof veel toegankelijker en begrijpelijker gemaakt. En veel meer in gesprek gebracht met de tijd. En voor velen van ons is dat heel waardevol. Maar voor velen ook niet meer. Omdat het inwisselbaar is als het gaat om: wat heb ik eraan? Dat klinkt heel egoïstisch misschien, maar ook mensen die zich wel thuis voelen in onze kerken moeten zich niet vromer voordoen dan ze zijn. Die hebben iets aan hun geloof omdat het iets voor hen betekent. Wat kunnen we eraan bijdragen dat dat geloof weer betekenis krijgt voor mensen? Dat ze er wat aan hebben? Hoe zou het geloof hen kunnen uitdagen? Daar gaat na een inleiding en het eerste deel, het tweede deel van mijn verhaal over.

II. Hoe kan de betekenis die wij aan geloof geven weer uitdagen?

Ik heb zojuist onze geloofsrichting beschreven als gezellig, liefdevol, en omziend naar elkaar. En ook als vrijblijvend. Je hoeft niet. Je mag het zelf weten, je eigen keuzen maken. Je hoeft niet. Hoe mooi dat ook is, levert dat dan wel de terechte vraag op: Dus waarom zou je? Velen van ons hebben daar waarschijnlijk best wel een reden voor. Waarom zou je? Omdat onze geloofsrichting en onze geloofsgemeenschappen betekenis voor ons hebben. Vanwege juist ook die openheid en vrijblijvendheid. Maar dan moeten we niet gek opkijken als mensen zeggen: 'Nou, ik kies ervoor niet lid te worden en me niet te committeren aan de gemeenschap. Ik heb er niets aan. Dat het jou wat biedt is mooi, mij niet. Even goede vrienden, maar daar houdt het voor mij op.' Dat klinkt dan hard en doet pijn. Maar ik probeer vanavond uit te leggen waarom dat een logische, in de zin van een voorstelbare, reactie is.

Wat heb ik te winnen als geloven niets kost?

Kijk, vrijblijvendheid is mooi als het gaat om de vrijheid die het geeft om zelf te beslissen. Die vrijheid moeten we ook niet opgeven. Maar dat betekent niet dat het geloof aan de andere kant niets mag kosten. Als alles gratis is, is er ook geen bal aan. Of om maar meteen de koe bij de horens de vatten: als de genade, dat afstamt van het Latijnse woord gratia, als de gratia gratis is, waarom zou ik er dan nog voor gaan? Wat heb ik te winnen bij het geloof als de genade mij toch gratis wordt toegeworpen? Geloven kost dan niets, dus waarom zou ik het dan iets van mezelf laten kosten?

We geven alles gratis weg; maakt het dan wel iets uit?

Ik heb net onze geloofsrichting veel te lief genoemd. Maar we zijn ook veel te goed. We geven alles gratis weg. We zijn lief voor elkaar en we doen goed. En zijn dan verbaasd dat mensen het wel aannemen, of niet, maar er vervolgens niets mee doen. Dat we dat doen is niet zo maar een instelling of een houding tegenover mensen. Dat zit geworteld in ons geloof en de accenten die we daarin leggen. We zijn als de dood mensen buiten te sluiten en een onderscheid te maken tussen gelovigen en niet gelovigen. Benauwd als we zelf nog zijn voor een oordeel of Het Oordeel. Het is goed dat we daar alert op zijn, want in die openheid schuilt ook onze kracht, maar er moet wel iets voor in de plaats komen, en niet niets. Want waarom zou ik geloven en naar de kerk gaan als het niets uitmaakt?

Als iets niets kost, dan zal het ook wel niets zijn

Ik denk dat ik veel mensen nu wel geprikkeld zullen zijn: het maakt wel iets uit! Ja, maar wat dan? Wat vraag je van mensen? Wat kost het om te geloven? Kijk, we zitten als mensen heel simpel in elkaar: als iets niets kost, dan zal het ook wel niets zijn. Vergelijk dat met Marktplaats of een andere rommelmarkt, of een veel te goedkope aanbieding: als iets te mooi lijkt om waar te zijn, dat wil zeggen te goedkoop, dan is het ook te mooi om waar te zijn. Vergelijk het ook met een vriendschap: als een vriendschap niets kost, leer je in de nood waarschijnlijk dat die vriendschap niets waard blijkt. Echte vriendschap kost iets. En dat is niet erg, want dat heb je er dan graag voor over. Echte liefde kost ook wat. Niet voor niets gaan in passie de betekenissen van liefde en lijden samen. Liefde kost wat. Vergeving kost dus ook wat. Verzoening is niet toedekken met de mantel der liefde, maar hard werken. Ook en allereerst naar jezelf toe: wat had ik beter moeten en kunnen doen? Waar moet ik sorry voor zeggen? Dan voel je dat het iets kost. Maar als mijn sorry geen verschil maakt, als de mantel der liefde toedekt wat we

allemaal wel eens fout doen, als het me dus niets kost, dan kan het ook weinig voor me betekenen.

Het heeft Jezus wat gekost, dus mag het ons ook wat kosten

Nu kost geloven ons wel degelijk iets, als we ons inzetten voor de kerk en het soms moeten uithouden met elkaar, maar dat zijn niet de kosten die ik bedoel. Met liefde en goede werken alleen komen we er niet, heeft Luther ons al geleerd uit de woorden van Paulus. Met liefde en goede werken alleen komen we er niet om het geloof betekenis te laten houden. Het mag onszelf ook iets kosten, omdat het Jezus wat gekost heeft. Dat het goed komt tussen God en ons en dat het goed komt met de wereld; dat Jezus voor ons genade heeft gevonden, was niet gratis. En is dus niet gratis. We kunnen het niet verdienen - gelukkig maar, we krijgen het - maar we mogen er dus best iets voor over hebben. En dan krijgt het ook waarde. Want iets wat niets kost, zal ook wel niets zijn.

Jezus is het goud in onze handen!

Kijk, ons uitsloven voor elkaar en voor de wereld om ons heen kunnen we ook buiten de kerk. Daar hebben we de kerk niet voor nodig. De kerk heeft echter wel goud in handen: Jezus. Sterker nog, het is niet onze kerk, zeggen we altijd, maar de kerk van Jezus. Nou, wat heeft hij ons te zeggen? Waar daagt hij ons toe uit? Welke uitdaging zit er voor mij in om Jezus te volgen?

Een uitdaging die motiveert en meer is dan 'leuk'

Jezus volgen? Vraag je dan niet veel van mensen? Nee. Je daagt mensen uit iets van zichzelf te vragen. En dat doen ze graag als ze zien dat het iets oplevert. Dat bedoel ik niet materialistisch of egoïstisch. Als iets wat kost, wat vraagt van jou, dan is het ook iets, krijgt het waarde. En pas dan gaan mensen zich verbinden, committeren, aan een geloofsgemeenschap. Wij denken in onze geloofsrichting dat we uitnodigend zijn als we warm en gezellig zijn. Maar dat wordt gauw saai, als je er niet je beste vrienden of echt iets leuks om te doen in vindt. En dan krijg je die mensen die iets niet meer willen doen omdat ze het niet 'leuk' meer vinden. Dan zat er dus niet echt een motivatie van binnen, een intrinsiek motivatie achter. Je bent pas echt uitnodigend als je mensen voor een uitdaging stelt. Dus niet iets wat ze voor jou moeten doen - en al helemaal geen taken alsjeblieft - maar iets wat ze voor zichzelf moeten doen. Dat luistert weer heel nauw. De vraag is dus niet: wil jij Jezus volgen en dit en dit en dit doen? Maar: wat heb jij nodig om Jezus te volgen?

Wat heb je nodig om Jezus te volgen? Zelfgekozen uitdaging

Die vraag - wat heb jij nodig om Jezus te volgen? - opende mij de ogen: we zijn als de dood veel van mensen te vragen, zeker op het gebied van geloven. Je hoeft niets. Maar we moeten de zaken wel draaiende houden, dus vragen we mensen maar om iets te doen. Er is ook een tussenweg. En die is mensen uit te dagen. Met een zelfgekozen uitdaging: wat heb jij nodig om Jezus te volgen? En dat hoeft geen godsdienstexamen A of B te zijn, maar gewoon wat jij nodig hebt.

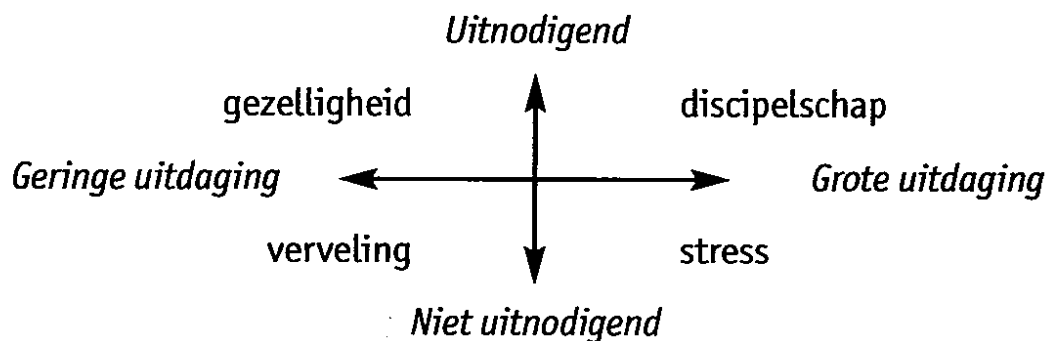
Dan bouw je weer langzaam aan een noodzaak die mensen gaan voelen waarom geloven en kerk belangrijk zijn, waarom Jezus belangrijk is. Vanwege de uitdaging die ze voelen. Niet vanuit een opgelegde verplichting, en ook niet uit een vrijblijvend vooruit-dan-maar. Nee, vanuit een uitdaging die ze zelf voelen.

Een keuze geeft ruimte - zonder keuze geen kerk

Schrik je daarmee geen mensen af? O, vast wel. Maar ook in het Koninkrijk van God kun je niet voor een dubbeltje op de eerste rang zitten, leren de gelijkenissen. En iets wat niets kost kan weinig waarde hebben. Dat klinkt hard. Dat snap ik vanuit onze achtergrond. Maar probeer dat oordelende en scheidende los te laten en zie de ruimte die het juist geeft. Een keuze geeft vrijheid. Vrijheid om je daaraan te wijden. Om ervoor te gaan. Want een ruimte zonder grenzen wordt een vlakte. Zonder keuze, geen kerk. Zo simpel is het. En met die keuze is een keuze voor Jezus bedoelt, en daarmee voor de kerk. In welke gestalte dan ook.

Hoe is de uitdaging uitnodigend?

Ik baseer me bij het formuleren van deze uitdaging op een boek van Sake Stoppels, *Oefenruimte*. Hij noemt de uitdaging om Jezus te volgen discipelschap. Een term die ons wat zwaar in de oren klinkt, en in missionair Nederland veel gebruikt wordt. Wat mij betreft zit er niet meer in dan de wil om Jezus te volgen, en niet met de plicht, maar met de vraag: wat heb jij nodig om Jezus te volgen? Stoppels zet het uitnodigende karakter ervan in een schema, waarin we precies kunnen zien hoe zich dat verhoudt tot onze gezelligheid:

De uitdaging Jezus te volgen is uitnodigend bedoeld. Het moet geen druk opleggen, ondanks dat het iets kost, maar dat het iets kost betekent dat het iets oplevert. Als de uitdaging te groot zou zijn, zou het stress opleveren. Dat is niet uitnodigend.

Aan de andere kant zie je bij de geringe uitdaging de gezelligheid. Die is fijn, maar kost niets. En kan gauw saai worden gevonden. Net als op dat feestje waarop je tante je aanstoot: 'Gezellig hè?', terwijl jij je afvraagt wanneer je weer naar huis mag. We vragen denk ik van veel mensen, jong en oud, te veel uithoudingsvermogen om het met ons maar gezellig te vinden. Terwijl er voor hen geen uitdaging in zit.

Van ons geloof weer een uitdaging maken!

Ik weet dat ik ons geloof tekort doe als ik het zou reduceren tot gezelligheid. Natuurlijk is het dat niet. Maar we moeten van ons geloof weer een uitdaging maken, om het weer van betekenis te laten zijn. God is liefde, ja, maar die liefde kost wat. God vergeeft, ja, maar die vergeving kost wat. Dank aan Jezus, wat heeft hij ons te bieden als we hem volgen: dat kost wat. Dat is een uitdaging! Daarmee maken we het geloof niet onbereikbaar, maar juist toegankelijker. Want Jezus als voorbeeld, dat is pas onbereikbaar. Want dat kunnen we nooit. De hemel voor iedereen: daar valt wel wat op af te dingen. Gratis genade: waar moet ik heen wanneer ik het niet red? Waar is dan die

God die voor mij strijdt, die mij redt? De vrijheid die we hebben gekregen om te kiezen redden we het een heel eind. Maar die vrijheid kostte Jezus ook wat. Want we hebben genade nodig.

Geloven gaat niet over rozen van de mantel der liefde

Ik kijk even terug naar het lied. Daarin is ook iets anders verwoord: Gods verborgenheid en de realiteit van het kwaad. Overal nabij is hij, ja, menselijk allerwegen, maar midden onder u staat hij die gij niet kent. Want geen mens herkent hem, hij wordt gewoon verzwegen. Dat kwaad in de wereld, die tegenmacht van de liefde, is er ook. En die zit allereerst in onszelf. En God ervaren wij vanuit het kwaad ook wel eens helemaal niet nabij, maar zwijgzaam, niet te kennen, niet te zien door onze soms door tranen of teveel focus op eigen dingen vertroebelde ogen. Daaraan ruimte geven en dat niet toedekken met de mantel der liefde geeft ruimte om de uitdaging van de genade aan te gaan. De uitdaging om Jezus te volgen.

Jezus Christus went nooit

Want Jezus is nabij en onder ons, menselijk allerwegen, maar hij is ook anders. Jezus Christus went nooit. Het blijft spannend hem te volgen. Steeds weer nieuw. Een keuze voor Jezus aan mensen aanbieden geeft hen ruimte, ruimte om te oefenen. Niet om nóg iets te moeten in alle drukte, maar om hun hele leven in verbinding te stellen met geloven in Jezus. Wat heeft hij voor hen te bieden in dat drukke leven? En met een verbinding met Jezus komt het met commitment naar de kerk, in welke gedaante of vorm ook, ook wel goed.

Ik sluit af met een citaat uit Paulus' brief aan de inwoners van Efeze:

Daarom kniel ik en bid tot God, de Vader. God heerst over alle engelen in de hemel en over alle volken op aarde. Gods macht is groot. Daarom bid ik dat God jullie diep van binnen kracht wil geven door zijn Geest. Ik bid dat hij jullie geloof zo groot maakt dat Christus altijd in jullie aanwezig is. En ik bid dat God door de liefde van Christus de kerk sterk wil maken en wil laten groeien. Ik bid dat hij jullie en alle andere christenen wil leren hoe groot en diep die liefde is. Dan zullen jullie begrijpen dat die liefde groter is dan een mens zich kan voorstellen. Ja, ik bid dat God zelf volledig in jullie aanwezig is. (3:14-19, BGT)

Literatuur

Maarten Wisse, *Zo zou je kunnen geloven*, Franeker 2013, ISBN 9789051944655
Sake Stoppels, *Oefenruimte. Gemeente en parochie als gemeenschap van leerlingen*, Zoetermeer 2013, ISBN 9789023927334

Lezing, gehouden op de gemeenteavond van de Ambrosiuskerk op 11 november 2015